

CYD-BWYLLGOR YMGYNGHOROL ARDAL O HARDDWCH NATURIOL EITHRIADOL LLŶN 27/06/2024

Yn bresennol:

Aelodau: Y Cyngorwyr **Gareth Williams**, **Gareth Tudor Jones**, **Gruffydd Williams** ac **Angela Russell** (Pencampwr Cefn Gwlad Cyngor Gwynedd) ynghyd â **Noel Davey** (Ymgyrch Diogelu Cymru Wledig), **Jina Gwyrfai** (Cyngor Cymuned Llanaelhaearn), **Sianelen Plemming** (Cyngor Cymuned Pistyll), **T. Victor Jones** (Cadeirydd) (Cyngor Cymuned Llanbedrog) **Robert Parkinson** (Ymddiriedolaeth Genedlaethol), **Morgan Jones-Parry** (Fforwm Mynediad Arfon a Dwyfor), **Linda Ashton** (Cyfoeth Naturiol Cymru), **Sian Parri** (Cyngor Cymuned Tudweiliog) a **Jenny Emmett** (Archeoleg Gwynedd).

Swyddogion: **Bleddyn P. Jones** (Swyddog AHNE Llŷn), **Morus Llwyd Dafydd** (Swyddog Prosiectau AHNE Llŷn), **Heledd Fflur Jones** (Arweinydd Tîm Polisi Cynllunio) a **Sioned Mai Jones** (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7: Mr John Watkins, Prif Weithredwr y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol.

1. ETHOL CADEIRYDD

Penderfynwyd ethol **T. Victor Jones** (Cyngor Cymuned Llanbedrog) yn Gadeirydd ar gyfer y cyfnod 2024/25.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

Penderfynwyd ethol **Sian Parri** (Cyngor Cymuned Tudweiliog) yn Is-gadeirydd ar gyfer y cyfnod 2024/25.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd datganiadau o ymddiheuriad gan y Cyngorwyr **John Brynmor Hughes**, **Einir Wyn** (Cyngor Cymuned Llanengan), **Rhian Sanson** (Cyngor Tref Nefyn), **Dewi Evans** (Cyngor Cymuned Aberdaron), **Eirian Allport** (Cyngor Cymuned Clynnog Fawr), **Gillian Walker** (Cyfeillion Llŷn) ac **Andrew Davidson** sydd newydd ymddeol o Archeoleg Gwynedd (Bydd **Jenny Emmett** yn cymryd ei le ar y Cydbwyllgor).

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant personol.

5. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod diwethaf o'r Cyd-bwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 22 Tachwedd, 2023, fel rhai cywir.

7. DELWEDD NEWYDD I'R AHNE

Croesawyd John Watkins, Prif Weithredwr y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol i'r cyfarfod ac atgoffwyd y Cyd-bwyllgor Ymgynghorol o'r drafodaeth 'nol yng nghyfarfod mis Tachwedd, 2023 am greu brand a delwedd newydd i'r dynodiad Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol. Cyfeiriwyd at yr argymhelliad i newid yr enw gweithredol o 'Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol' i 'Dirweddau Cenedlaethol'. Adroddwyd bod yr enw Tirweddau Cenedlaethol yn cael ei ddefnyddio yng Nghymru a Lloegr gan nodi bod cefnogaeth wedi ei fynegi i'r newid hwn gan Lywodraeth Cymru.

Mynegodd Prif Weithredwr y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol bod y newid yma ar y gweill ers sawl mlynedd yn dilyn cyfnod o adolygu ac ymchwil dwys. Nododd bod y dynodiadau Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol i fod gystal â'r Parciau Cenedlaethol o ran eu safon (er fod y dynodiad yn wahanol) gan adrodd bod y newid hwn i'r brand a'r enw yn ymgais i godi ymwybyddiaeth yn genedlaethol o bwysigrwydd y tirweddau. Credwyd y byddai hyn o gymorth i ddenu adnoddau i'r dynodiadau gan atgoffa eu bod yn ddynodiadau cenedlaethol sy'n cael eu rheoli yn lleol.

Nodwyd bod pob un o'r tirweddau yn Lloegr a nifer yng Nghymru bellach yn defnyddio'r enw a'r brand newydd, sy'n parchu pa mor unigryw yw'r tirweddau unigol ond yn cydnabod eu bod yn rhan o deulu ehangach. Mynegwyd cefnogaeth i'r hyn mae'r Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol yn ceisio eu cyflawni. Credwyd ei bod yn bwysig i benderfyniadau ac ystyriaethau lleol ymddangos yn rhan o deulu cenedlaethol ac y byddai hyn o fudd wrth ddenu arian ac ehangu eu proffil. I gloi adroddwyd ar y mewnbwn a dderbyniwyd ar y brand newydd gan nodi ei fod wedi derbyn sylwadau cadarnhaol iawn.

Derbyniwyd y sylwadau canlynol gan aelodau:-

- Nodwyd bod gwefan Tirweddau Cenedlaethol yn Saesneg a bod logo Llywodraeth Cymru ar y wefan. Mynegwyd anfodlonrwydd cryf nad oedd y wefan yn ddwyieithog.
- Dadleuwyd bod angen gwarchod yr iaith Gymraeg gan fynegi barn na fyddai tegwch yn cael ei roi i'r Gymraeg gan y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol.
- Amlygwyd yr awydd i anfon neges bod Cymru yn genedl ar wahân a chredwyd y byddai gwrthod y newid hwn yn cyflawni hynny.
- Mynegwyd safbwynt bod gwerth mabwysiadu'r enw a'r brand newydd pe bai gwneud hynny yn cryfhau proffil yr AHNE yma yn Llŷn. Cydnabuwyd bod yr iaith Gymraeg yn bwysig iawn a gofynnwyd a oes modd cyfieithu gwefan Tirweddau Cenedlaethol fel ei fod yn ddwyieithog.
- Credwyd bod yr enw a logo presennol AHNE Llŷn yn gofiadwy ac yn ddeniadol gan fynegi safbwynt bod yr enw Tirweddau Cenedlaethol yn awgrymu Cymru a Lloegr. Mynegwyd y byddai 'Tirweddau Cymru' yn well enw pe bai rhaid newid.
- Nodwyd bod pawb yn gyfarwydd efo'r enw AHNE Llŷn a chredwyd nad oedd awydd i'w newid.
- Diolchwyd i Brif Weithredwr y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol am ei sylwadau a'i ddadl ond mynegwyd cefnogaeth i lynu â'r penderfyniad gwreiddiol o beidio â mabwysiadu'r teitl a'r logo newydd.

Mewn ymateb, nododd Prif Weithredwr y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol:-

- Ei fod yn cydnabod y pwynt bod y wefan yn uniaith Saesneg.
- Na fyddai yn derbyn y pwynt bod y Gymdeithas yn tanseilio'r iaith Gymraeg gan bwysleisio nad oes elfen o orfodi yn digwydd o gwbl.

- Ei fod yn gefnogol iawn o sut mae'r dynodiad yn Llŷn yn cael ei weithredu a ni chredai bod y newid a awgrymwyd yn bygwth yr iaith Gymraeg na'r cyfansoddiad yn lleol.
- Bod yr adolygiadau wedi bod yn un annibynnol yn Lloegr a bod yr adolygiad yng Nghymru hefyd yn un annibynnol ac ar wahân i'r adolygiad yn Lloegr.

Nododd y Swyddog AHNE Llŷn ei fod yn gweld y ddwy ochr. Teimlwyd bod cryn ymwybyddiaeth o'r enw AHNE Llŷn wedi ei sefydlu dros y blynyddoedd a bod y logo newydd yn anhysbys a bod llawer yn diflasu ar newid. Er hyn credwyd bod cyfle i greu delwedd newydd a chreu cysyniad o fod yn rhan o deulu, ond bod pryderon yn bodoli.

Diolchodd Prif Weithredwr y Gymdeithas Tirweddau Cenedlaethol am amser y Cyd-bwyllgor Ymgynghorol gan bwysleisio nad oedd y newid yma yn mynd i gael ei wthio ac mai penderfyniad y Cyd-bwyllgor ydyw. Dymunodd yn dda i'r Cyd-bwyllgor Ymgynghorol.

PENDERFYNIAD

- a) Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.**
- b) Ategu'r penderfyniad gafodd ei wneud yng nghyfarfod blaenorol o'r Cydbwyllgor ar 22 Tachwedd 2023 i beidio mabwysiadu'r teitl a'r logo cenedlaethol newydd 'Tirweddau Cenedlaethol'.**

8. DIWEDDARIAD AR BROSIECTAU CYFALAF AHNE LLŷN

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Swyddog Prosiectau AHNE Llŷn er gwybodaeth i'r aelodau er mwyn eu diweddarau ar brosiectau cyfalaf AHNE Llŷn. Eglurwyd bod Tirweddau Cynaliadwy Lleoedd Cynaliadwy (TCLC) yn gynllun grant gan Lywodraeth Cymru i gefnogi prosiectau cyfalaf yn y Parciau Cenedlaethol a'r AHNE.

Cadarnhawyd bod y prosiectau yn cwmpasu tair blynedd (2022-25). Adroddwyd ar themâu'r prosiectau cyfalaf oedd wedi eu gosod gan Lywodraeth Cymru sef Bioamrywiaeth ac adfer natur, Dad-garboneiddio, Cymunedau gwydn a gwyrdd a Thwristiaeth Gynaliadwy.

Darparwyd diweddariadau ar y prosiectau cyfalaf TCLC Llŷn yn yr adroddiad, prosiectau megis:

- Adnewyddu grisiau Porth Ysgo
- Tiroedd Comin Mynytho, Horeb a Rhos Botwnnog
- Coed Cynhenid
- Rhywogaethau ymledol estron
- Canolfan Llithfaen
- Maes Parcio chwarel Llanbedrog
- Prosiectau ar y Cyd - Terfynau Traddodiadol, Yr Awyr Dywyll a Phecyn Addysg.

Holwyd am y prosiect Rhywogaethau ymledol estron gan nodi bod planhigion estron i'w gweld mewn lleoliadau megis Garn Boduan a Thre Ceiri. Cyfeiriwyd at y prosiect Coed Cynhenid a gofynnwyd os oedd Swyddogion yr AHNE yn cynnal trafodaethau efo Cadw cyn plannu coed. Pryderwyd bod y plannu yn digwydd mewn ardaloedd sy'n archeolegol sensitif. Cadarnhawyd bod yr Uned AHNE yn bwriadu cynnal adolygiadau archaeoleg yn fuan cyn plannu coed. Awgrymwyd efallai bod grantiau ar gael gan Cadw a

gofynnwyd i'r Swyddogion rannu ddiweddariadau ynglŷn â'r plannu efo cynrychiolydd Archeoleg Gwynedd fel ei bod yn gallu cyfrannu.

Holwyd ymhellach ynghylch yr ardaloedd plannu coed â'r raddfa o wneud hynny. Nodwyd bod bwriad edrych ymhellach ar safleoedd y tiroedd sydd ym mherchnogaeth Cyngor Gwynedd ond bod safle Ysgol Botwnnog yn edrych yn addawol iawn. Nodwyd nad oedd bwriad plannu ar y safleoedd i gyd. Cadarnhawyd bod modd rhoi grantiau i berchnogion safleoedd carafanau i blannu coed drwy'r Gronfa Ddatblygu Cynaliadwy. Gobeithir gallu ystyried prosiectau tebyg i hyn yn y flwyddyn ariannol nesaf.

Gofynnwyd gan Aelod a oes modd derbyn crynodeb neu restr o brosiectau cyfalaf dros y 3 mlynedd ddiwethaf er mwyn cael gweld beth oedd y prosiectau, ym mha ardal a faint o gyfalaf gafodd ei roi er mwyn gweld yr amrywiaeth. Gofynnwyd am y wybodaeth yma am y Gronfa Ddatblygu Gynaliadwy yn ogystal. Bydd y Swyddog Prosiectau AHNE Llŷn yn darparu'r wybodaeth.

Diolchwyd am yr holl waith gan nodi bod adborth positif iawn wedi ei dderbyn am y gwaith o adnewyddu grisiau Porth Ysgo. Diolchwyd hefyd i Swyddogion AHNE am y gwaith ar y ganolfan yn Llithfaen gan nodi bod pawb yn edrych ymlaen i'r ganolfan agor. Holwyd ynghylch y neuadd yn Llanbedrog gan adrodd bod cyflwr y neuadd yn wael a bod y to yn sâl. Gofynnwyd a oes cymorth ar gael gan fod gwaith gwario ar y neuadd. Cadarnhawyd y byddai'r Swyddogion AHNE yn trafod ymhellach efo'r aelod y tu allan i'r cyfarfod hwn.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a dderbyniwyd.

9. PROSIECT "PERTHYN"

Adroddwyd bod yr eitem yma wedi ei chynnwys ar y Rhaglen ar gais aelod Cyngor Cymuned Tudweiliog. Nodwyd bod tri Cyngor Cymuned yn Llŷn wedi penderfynu dynodi eu hardaloedd yn Ardaloedd o Arwyddocâd Ieithyddol ym mis Rhagfyr 2023, gyda'r bwriad o sefydlogi a chryfhau'r Gymraeg yn Llŷn yn dilyn pryderon am ddylanwadau ail-gartrefi, tai haf a thwristiaeth. Adroddwyd bod Cynghorau Cymuned eraill bellach wedi ymuno â'r prosiect.

Eglurwyd bod posibilrwydd i amrywio polisi cyhoeddus a gweithredu o blaid y Gymraeg yn yr ardaloedd sydd wedi eu dynodi yn Ardaloedd o Arwyddocâd Ieithyddol. Cyfeirir ar hyn ym mhapur safbwynt y Comisiwn Cymunedau Cymraeg.

Adroddwyd ar lafar gan aelod Cyngor Cymuned Tudweiliog ar waith y prosiect Perthyn a chytunwyd i dderbyn y wybodaeth. Bu cryn drafod ar y pwnc a cynigwyd i ail gynnwys yr eitem ar Raglen cyfarfod nesaf o'r Cyd-bwyllgor Ymgynghorol pan fydd yr adroddiad yn barod ac wedi ei rannu efo holl aelodau'r Cyd-bwyllgor.

PENDERFYNIAD

- a) Derbyn y wybodaeth.**
- b) Cynnal cyfarfod arall i drafod y mater.**

10. CYNLLUN RHEOLI'R AHNE

Rhedwyd allan o amser cyn cyrraedd yr eitem hon. Bydd yr eitem yn cael ei chynnwys ar Raglen cyfarfod nesa'r Cyd-bwyllgor Ymgynghorol AHNE Llŷn.

Dechreuodd y cyfarfod am 4.00yh a daeth i ben am 6.00yh

CADEIRYDD